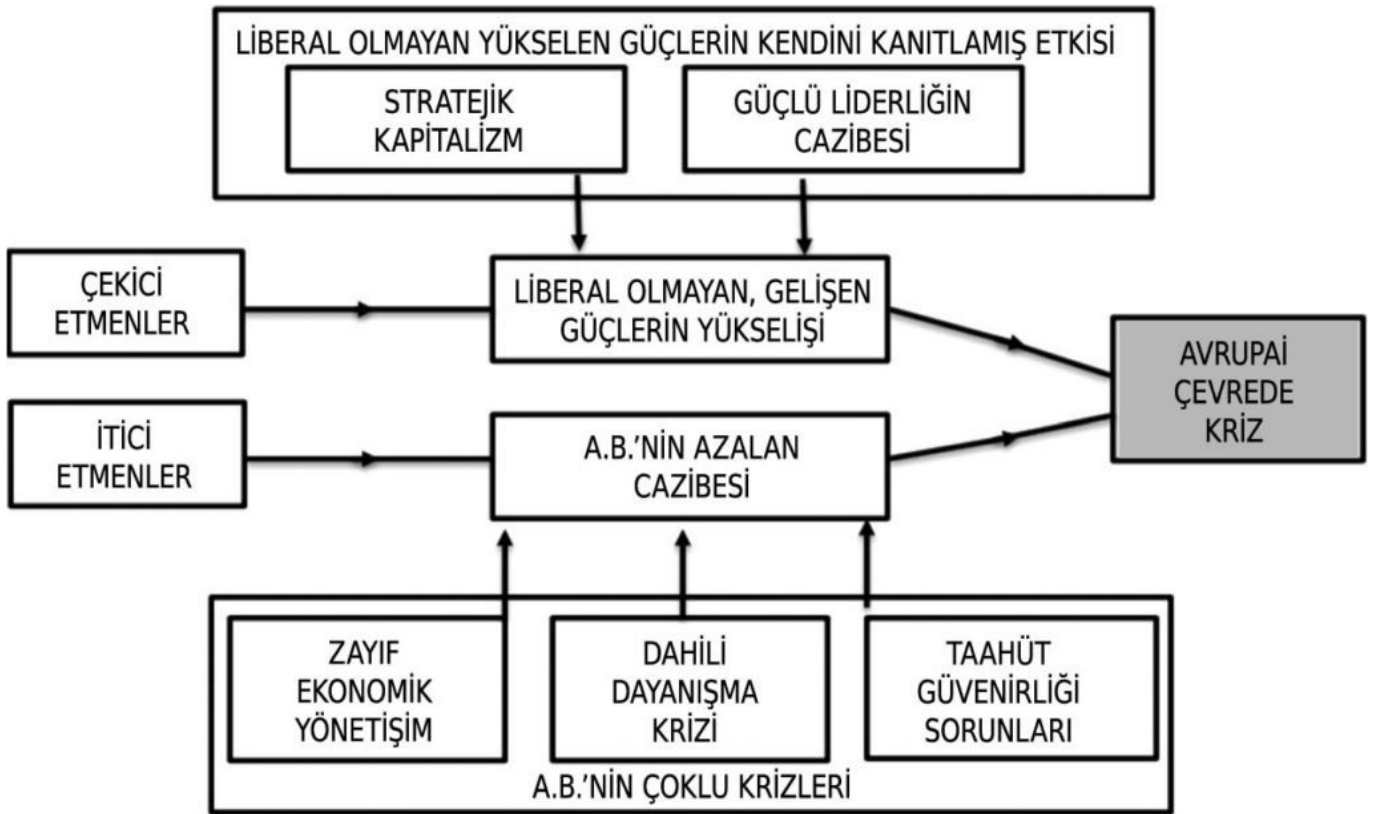


Öniş ve Kutlay (2017) Avrupa'nın çevresini dönüştürücü gücünün zayıfladığını, bunda itici etmenler olarak gördükleri Avrupa içindeki gelişmeler kadar çekici etmenler olarak gördükleri dünyanın geri kalanındaki gelişmelerin de etkili olduğunu ortaya koyuyor. Literatürde şimdiye kadar çekici etmenlerin işlenmediğini belirtiyor. Geliştirdikleri kuramsal çerçevenin Türkiye ve Macaristan'ın 21. yüzyılda şimdiye kadarki gelişimlerine uyduğunu gösteriyor.

Öniş ve Kutlay (2017) kuramsal çerçevelerini, aşağıdaki şekilde gibi resmediyor.



Avrupa'daki üç başlıkta toplanan gelişmeler, Avrupalı çevreyi A.B.'nin dönüştürücü gücünün etkisinin dışına ittiriyor. Zayıf ekonomik yönetim, dahili dayanışma krizi ve taahhüt güvenilirliği sorunları, A.B.'nin çoklu krizlerine yol açıyor ve cazibesini azaltıyor.

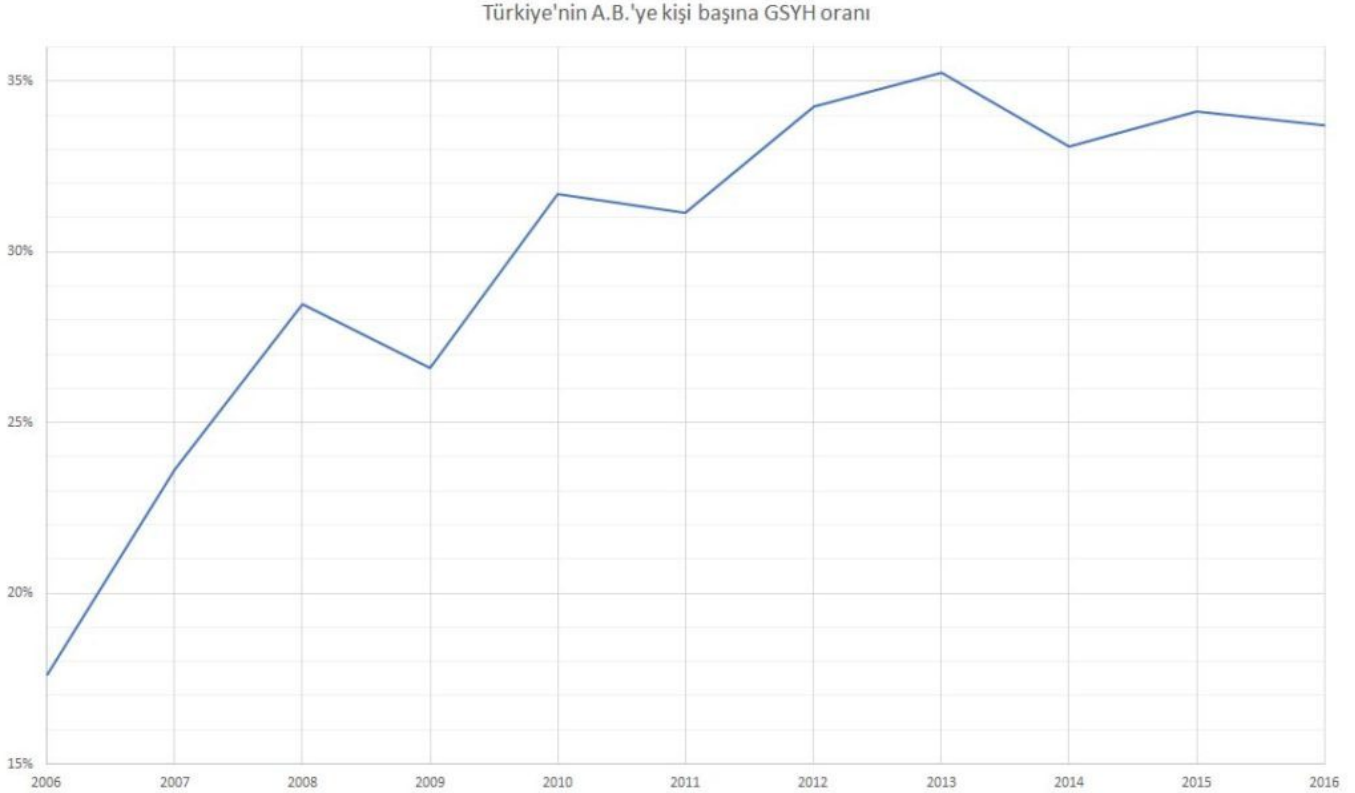
İtici etmenler, Avrupalı çevredeki krizi tam olarak açıklamakta yetersiz kalıyor. Avrupa dışında dünyada, özellikle Çin ve Rusya'da gelişen stratejik kapitalizm ve güçlü liderliğin

cazibesi, Avrupalı çevreyi A.B.'nin dönüştürücü gücünün etkisinin dışına çekiyor. Serbest piyasa kapitalizminden farklı olarak stratejik kapitalizm, devlet müdahalesinin kısa dönemli daralmalara karşı geçici bir önlem olarak değil uzun dönemli ekonomik stratejinin uygulanmasında bir araç olarak kullanılmasına karşılık geliyor. (Öniş ve Kutlay, 2017, s. 8) Stratejik kapitalist modeller, liberal demokratik Avrupalı modellerle karşılaştırıldığında, farklı farklı politik sistemler sunuyor. (Öniş ve Kutlay, 2017, s. 8) "Yoğun gerilimin ve belirsizliğin bulunduğu bir çağda" güçlü liderliğin güvenli bir güzergah sağladığının algılandığı belirtiliyor. Öniş, bu durumu daha ayrıntılı olarak başka bir makalesinde irdeliyor. (Öniş, 2017)

Avrupa'nın içinden kaynaklanan itici faktörlerle birleştiğinde Avrupa'nın dışında oluşan çekici faktörler, Avrupalı çevredeki krize yol açıyor. Bu çerçevede, Avrupa'nın içindeki Avrupalı çevreye örnek oluşturan Macaristan'daki ve Avrupa'nın dışındaki Avrupalı çevreye örnek oluşturan Türkiye'deki gelişmelere uyuyor. Ayrıntılar için özgün makaleye (Öniş ve Kutlay, 2017) bakılabilir.

Türkiye'deki gelişmelerin dünyadaki gelişmelere bağlı olduğu biçiminde yorumlandığında Öniş ve Kutlay'ın (2017) ortaya koyduğu tablo, daha önceki bir makalemde ekonometrik desteğini sunduğum (Sarı, 2017a) ve yeni kitabımda açıkça gösterdiğim (Sarı, 2018) Türkiye'de dünyadaki gelişmelerden bağımsız sabit süreli, zaman serisi biçimi aynı olan ekonomik bir döngünün varlığıyla çelişiyormuş gibi gözüküyor. Yakından incelendiğinde, Öniş ve Kutlay'ın (2017) sergilediği gelişmeler, döngülerin varlığıyla uyumludur; üstelik daha fazla araştırmayı güdüleyen destekleyici başlangıç noktalarından biridir.

Türkiye'nin dolar cinsinden kişi başına GSYH'sı A.B.'deki dolar cinsinden ortalama kişi başına GSYH'ya oranlandığında çıkan serinin gelişimi aşağıdaki şekilde verilir.



Türkiye'deki kişi başına gelir, düşük bir orandan başlayıp 2008'e kadar hızla A.B.'ye yakınıyor. 2009'da bir tökezlenme yaşıyor. Sonra yavaşça yükselse de 2012'den sonra A.B. ortalamasının üçte biri oranının etrafında dolanıyor. 2013'ten sonraki gelişmenin gelgitlerle gerileme olması beklenebilir. Türkiye, umutla başlayan A.B. düzeyinde bir ekonomi olma hedefinin oldukça altında kaldı. Öniş ve Kutlay'ın (2017) sunduğu gelişmeler gösteriyor ki A.B.'nin dönüştürücü gücü bakımından kriz olan, A.B.'nin içindeki ve dışındaki çevre için ek gelişme olanaklarının ortaya çıktığı bir dönemde yaşıyor.

2. Dünya Savaşı, döngünün zaman serisi biçiminde bir alt dönemde esnemeye, diğer alt dönemlerde daralmaya yol açtı ama döngünün yinelenmesini durdurmadı ve bunun dışında döngünün zaman serisi biçiminde hiç bir istisnaya rastlanmıyor. Türkiye'deki döngünün her farklı gerçekleşmesi, farklı iç ve dış koşullarda yaşandı. İç ve dış koşullar, döngünün fiilen nasıl gerçekleştiği konusundaki ayrıntıları belirledi ama döngünün ne biçiminde ne süresinde bir değişikliğe neden oldu.

21. yüzyılın başında şimdiye kadar oluşan koşullar, Türkiye'nin A.B. ortalamasını yakalaması, hatta onu aşıp hızla gelişkin ulusal ekonomilere yakınsaması için uygundu. 2. bin yıla girerken Türkiye'yi döngünün içine kısıtıran etmenler değiştirilebilseydi nereye varılmış olacağını, şimdi yalnızca kurgulayabiliriz. Düzeltilmiş veriler ve derinlikli nicel çözümlemeyle bu konuda makul sonuçlar da elde edilebilir. Kesin olan, A.B. ortalamasının üçte birinde kalmış olan ekonominin başarılı addedilemeyeceği ve Türkiye'nin bir kez daha döngünün içinde kaldığıdır.

Not: Burada kullandığım Türkiye için dolar cinsinden GSYH serisi, önceki bir makalemde (Sarı, 2017b) dile getirdiğim nedenlerle olduğundan daha küçük gözüküyor olabilir. Serinin son yılında, 2016'da söz konusu oranın, yüzde 34 değil yüzde 40 olması kuvvetle muhtemeldir. Bir çok çözümleme bakımından önemli sonuçları olan bu durum, dikkatle incelendiğinde görüleceği gibi buradaki çıkarsamalarımda bir değişikliği gerektirmiyor.

Veriler

[Kişi başına GSYH \(xlsx\)İndir](#)

Kaynaklar

Öniş, Z., & Kutlay, M. (2017). Global Shifts and the Limits of the EU's Transformative Power in the European Periphery: Comparative Perspectives from Hungary and Turkey.

*Government and Opposition*, 1-28. doi:10.1017/gov.2017.16

Öniş, Ziya (2017). The Age of Anxiety: The Crisis of Liberal Democracy in a Post-Hegemonic Global Order. *The International Spectator*, 52:3, 18-35. DOI:

[10.1080/03932729.2017.1325133](#)

Sarı, Osman (2017a). [Turkey's Economic Cycles](#). politikekonomi.net

Sarı,Osman (2017b). [GSYH'nın Hesaplanma Yönteminin Değişimi](#). politikekonomi.net

Avrupa'nın gevşeyen kaldıracı

Sarı, Osman (2018). [Ülkemin Kaçan Gönenci](#). İstanbul: Yazılama Yayınevi.